

TYÖKALUJA URHEILU-TOIMINTAAN OSALLISTUVILLE

Arvojen edistäminen sekä syrjinnän ja epäasiallisen käyttäytymisen torjuminen urheilussa IO4

JOHDANTO

Tämä työkalupakki tarjoaa urheilijoille, valmentajille, yleisölle ja muille urheilussa toimiville tapausesimerkkejä ja ohjeita siitä, miten havaita ja puuttua epäasialliseen ja loukkaavaan käytökseen harjoituksissa ja kilpailuissa.

Fair
Coaching
Erasmus+

Tekijöiltä

Tämä on FAIR COACHING -projektin tuotos, jota on rahoitettu Erasmus + Sport ohjelmasta vuonna 2019. Tuotoksen tavoitteena on edistää urheilun arvoja niin ammattivalmentajien kuin ruohonjuuritason valmentajienkin, samoin fanien, urheilijoiden ja heidän perheidensä, keskuudessa ja auttaa taistelussa epäasiallista käytöstä vastaan. Epäasiallinen käytös voi ilmetä valmentajien taholta urheilijoita, etenkin haavoittuvassa asemassa olevia nuoria naisurheilijoita, kohtaan. Tuotoksen tavoitteena levittää kunnioituksen kulttuuria urheilun kentillä, kuin myös laajemminkin yhteiskunnassa. Lisätietoja projektista sekä tutkimus- ja tukimateriaalia löytyy osoitteesta www.faircoaching.eu.

Projektissa mukana olevat tahot antavat materiaaliin oikeuden

- käyttää
- muokata tarpeen mukaan
- välittää alkuperäistä tai sovellettua versiota.

Lähde tulee mainita käytettäessä tai jaettaessa alkuperäistä ja tai muokattua materiaalia. Materiaalia ei saa käyttää kaupallisiin tarkoituksiin. Tämä koskee myös muokattuja materiaaleja. Kaikki kuvat ja kuvitukset materiaalien sisällä on saatu käyttöön niiden tekijöiden tai tekijätahojen luvalla.

Projektissa ovat mukana seuraavat organisaatiot:

Contents

1. Taustaa	3
2. Johdanto	4
3. Tapausesimerkkejä	8
3.1 Urheilijat	8
Tapausesimerkkejä harjoittelu- ja kilpailuympäristöstä:	8
3.2 Katsojat, toimitsijat ja pelaajat	10
Tapausesimerkkejä kilpailuympäristöstä:	10
Tapausesimerkkejä harjoitteluympäristöstä:	11
4. Tietoisuuden lisääminen	11
5. Epäasiallisen käyttäytymisen ehkäiseminen urheiluympäristössä	12
6. Miten puuttua asiattomaan käytökseen, rasismiin, hyväksikäyttöön ja häirintään	13
7. Miten raportoida	14
8. Raportin käsittely ja seuraavat vaiheet	14
9. Lisäkirjallisuus	14
10. Viitteet	15

1. Taustaa

Tässä oppaassa on esimerkkejä epäasiallisesta ja loukkaavasta käytöksestä urheiluympäristössä, jotta urheilijat, valmentajat, joukkueen taustata, lähipiiri ja fanit kiinnittäisivät huomiota aiheeseen, tunnistaisivat tällaiset tapaukset, puuttuisivat niihin ja raportoisivat niistä.

Sopimatonta käytöstä, hyväksikäyttöä, seksuaalista häirintää ja väkivaltaa urheiluympäristössä voidaan havaita kaikissa urheilulajeissa ja kaikilla tasoilla. Siksi on tärkeää lisätä tietoisuutta ja auttaa kaikkia, jotka havaitsevat tällaista, tunnistamaan ja ilmoittamaan siitä. On tärkeää luoda turvallinen ympäristö kaikille urheiluun osallistuville.

Etenkin LGBTQIA+-yhteisön jäsenet, naiset, etnisten vähemmistöjen edustajat ja henkilöt joilla on vamma tai muu toimintarajoite ovat riskiryhmiä syrjinnälle urheilutapahtumissa. Syrjintä ja loukkaava käytös voi kohdistua urheilijoihin, joukkueen toimihenkilöihin tai toimitsijoihin, jotka osallistuvat itse kilpailutapahtumaan tai tapahtumaan osallistuviin katsojiin. Jokaisella on oikeus syrjimättömään ja loukkaamattomaan ympäristöön.

Epäasiallinen ja loukkaava käytös sekä häiriköinti, sopimaton fyysinen kontakti, seksuaalinen häirintä, hyväksikäyttö ja väkivalta sekä halventavat ja kaksimieliset kommentit luovat turvattoman ympäristön urheiluun osallistuville riippumatta osallistujan tai tekijöiden iästä.

Usein epäasiallinen käytös, häirintä ja muut syrjinnän muodot urheiluympäristössä kohdistuvat etnisiin vähemmistöihin, vammaisiin, lesboihin, homoihin, biseksuaaleihin, transsukupuolisiin ja transseksuaaleihin (LGBTQIA+) sekä naisiin. Tämä tarkoittaa, että urheiluympäristössä esiintyy valitettavasti antisemitismiä, homofobiaa, islamofobiaa, rasismia, seksismiä ja muukalaisvihaa, ja kaikki läsnäolijat voivat havainnoida sitä.

Tässä oppaassa kaikki urheiluympäristössä toimivat katsotaan osallistujiksi, ja epäasialliseen käytökseen, hyväksikäyttöön ja häirintään voi syyllistyä kuka tahansa asianosainen, eli urheilijat, valmentajat, joukkueen taustat, vanhemmat, perheenjäsenet, fanit, kannattajat, hallintoviranomaiset, toimihenkilöt ja sivulliset.

Tämä tarkoittaa sitä, että kuka tahansa urheiluympäristössä toimiva henkilö on epäasiallisen, loukkaavan ja häiritsevän käytöksen havainnoija, jonka on puututtava asiaan ja ilmoitettava tällaisista tapauksista.

Tämä opas auttaa kaikkia urheiluympäristössä toimivia osallistumaan aktiivisesti ja tehokkaasti syrjinnän torjumiseen ja esiin tuomiseen valmennuksessa ja tekemään urheilusta paremman ja turvallisemman ympäristön kaikille.

Tämä opas auttaa kaikkia tunnistamaan kaltoinkohtelun ja riskikäyttäytymisen merkit varhaisessa vaiheessa, ilmoittamaan niistä sekä tuntemaan itsensä suojelluksi ja päteväksi näiden ensimmäisten tärkeiden vaiheiden toteuttamisessa.

Luvussa 3 esitellään valikoima tapausesimerkkejä, mutta se ei ole läheskään tyhjentävä.

Jos urheiluseurat laiminlyövät puuttumisen epäasialliseen käytökseen, hyväksikäyttöön, väkivaltaan ja häirintään urheilussa, eikä estä niitä, tai jos ne vaikenevat tai jopa kieltävät tapaukset, ne viestittävät tapausten uhreille, että halventava käytös on hyväksyttyä ja että se voi olla jopa uhrien syytä, että he joutuivat niiden kohteeksi.

2. Johdanto

Jotta tarkkailijat voisivat tunnistaa sopimattoman, loukkaavan ja häiritsevän käyttäytymisen, on ymmärrettävä, mitä pidetään sopimattomana, loukkaavana ja häiritsevästä käyttäytymisestä.

Sopimattomaan, loukkaavaan ja ahdistavaan käyttäytymiseen kuuluvat sopimaton kielenkäyttö, uhkaava vuorovaikutus, sopimaton fyysinen kontakti, häirintä, sanallinen ja fyysinen väkivalta, ei-toivottu ja ei-toivottu huomio, laiminlyönti, kiusaaminen, sukupuoleen perustuva häirintä ja seksismi, seksuaalinen häirintä, rasismi, seksuaalinen hyväksikäyttö ja sukupuolisiveellisyysrikokset. Tämä luettelo ei ole tyhjentävä, ja urheiluympäristössä voi esiintyä monia muitakin väärinkäytön, epäasiallisen käyttäytymisen ja häirinnän muotoja.

Seuraavan luettelon tarkoituksena on helpottaa tarkkailijoita tunnistamaan sopimaton, loukkaava ja häiritsevä käyttäytyminen, jotta he voivat ryhtyä asianmukaisiin toimiin.

Sopimaton kielenkäyttö

Kannattajien toimesta

- Halventavien ja syrjivien sanojen huutaminen, kuten: apina, gorilla, N-sana, hintti, homo, lesbo, mustalainen, apinan ääntely, aasi, ämmä, huora, jälkeenjäänyt, karkotettava, "pysy kotona hellan ääressä", alkueläin, juutalainen, sihisevät äänet, valkoinen valta, valkoinen ylpeys, vain valkoiset, arjalainen, Ziga-Zaga.
- Pääasiassa naisurheilijoita, valmentajia, toimihenkilöitä ja faneja kohtaan suunnattuja kommentteja: "kivat tissit", "yläosasi pitäisi olla vielä tiukempi, jotta näemme tissisi paremmin", "pidän siitä, miten tissisi heiluvat juostessasi", "seksikkäät housut seksikkäille naisille", "kiva perse sinulla", "vähän enemmän meikkiä kasvoillesi, niin voisit olla oikeasti kiva", "mikset pysy kotona, sinulla ei ole taitoja lajiin", "tuhlaat rahojamme", "naisten ei pitäisi olla kentällä, vaan laittaa kotona hellan ääressä".

Valmentajien tai taustojen toimesta

- Seksistinen kielenkäyttö urheilijoille puhuttaessa tai heihin viitattaessa. Esimerkiksi: "Älä ole nynny!"; "Juokset kuin tyttö".
- Rasistisen kielen käyttö, jossa ei oteta huomioon monimuotoisuutta voimavarana.
- Urheilijoiden pilkkaaminen, kun he epäonnistuvat jossakin asiassa.

Syrjiviä käytäntöjä ovat muun muassa:

- Eleet, kuten: apina-/gorillaeleet, banaanien heittäminen, natsien tervehdys/hitlerin tervehdys, quenelle-ele
- Seuraavien banderollien, lippujen ja kuvien heiluttaminen: seksuaalinen kanssakäyminen (anaali-/oraalinen), uusnatsistisiin skinheadeihin liittyvät liput, äärioikeistolaisten ryhmien käyttämät symbolit, hakaristi, Ku Klux Klan -symboli, oikea valkoinen nyrkki, kelttiläinen risti, hammasratas, Saksan valtakunnan sotalippu, SS-Totenkopfin pääkallo, Reichsadler (natsien kotka), liittovaltion lippu, musta aurinko, SA:n merkki.
- Riimujen näyttäminen: Sig-rune, Gibor-rune, Tyr-rune, Odal-rune, Man-rune, Yr-rune.
- Muut äärioikeistolaiset symbolit: 14, 88, 28, 18, 100%

Katso lisätietoja näistä merkeistä ja symboleista Fare-materiaalista:

https://www.farenet.org/wp-content/uploads/2016/10/Signs-and-Symbols-guide-for-European-football_2016-2.pdf

- Homofobinen kielenkäyttö ja loukkaukset: kaikki seksuaalista suuntautumista, sukupuoli-identiteettiä tai sukupuolta koskevat vihapuheet ja loukkaukset.

Katso OutSport-hankkeen toteuttama työkalupakki, josta saat lisätietoa ja tietoisuutta homofobisista käytännöistä urheilussa:

<https://www.out-sport.eu/wp-content/uploads/2019/11/OUTSPORT-TOOLKIT-EDUCATION-THROUGH-SPORT.pdf>

Voi olla myös monia muita kyseenlaisia symboleja, iskulauseita, lippuja ja banderolleja, eleitä, lauluja ja käytäntöjä, joita esiintyy urheiluympäristössä.

Sopimaton käytös:

Sopimaton käytös on hyvän käytöksen vastaista. Käyttäytyminen voi ilmetä vastuuttomuutena, ja se voi olla tahallista tai tahatonta.

Sopimaton käyttäytyminen voi olla järjestelmällistä, jatkuvaa tai kertaluonteista, ja ääritapauksissa se voi olla jopa laitonta.

Se voi olla esimerkiksi seuraavanlaista:

- Kiristäminen tietyillä henkilökohtaisilla ominaisuuksilla, piirteillä tai ihmisten intiimeillä asioilla.
- Harjoitteluyhteisön ulkopuolelle sulkeminen
- Huutaminen, haukkuminen, kiroilu, sopimattomien nimien käyttäminen, halventavat katseet, toisesta henkilöstä puhuminen tai toisen pilkkaaminen.
- Fyysinen väkivalta tai pelottelu
- Vallan tai valta-aseman väärinkäyttö
- Seksuaalinen häirintä
- Sukupuoleen perustuva häirintä
- Päihteiden väärinkäytöstä johtuva sopimaton käyttäytyminen

Kiusaaminen:

- Fyysinen - töniminen, lyöminen, lyöminen, potkiminen, henkilön tavaroiden vieminen tai tämä voi olla myös pahoinpitely
- Verbaalinen - nimittely, kiusoittelu, uhkailu, haukkuminen, pelottelu, loukkausten huutaminen, vähättely.
- Psykologinen - jengiytyminen, henkilön estäminen menemästä jonnekin, henkilön omaisuuden vieminen, vihamielisten tai ilkeiden sähköpostien tai tekstiviestien lähettäminen.
- Sosiaalinen - poissulkeminen, vieraannuttaminen, huomiotta jättäminen, huhujen levittäminen.

Kiusaamiseen voivat syllistyä ikätoverit, mutta se ei rajoitu pelkästään heihin. On tärkeää, että vanhemmat, huoltajat ja muut aikuiset, kuten urheilujohtajat, valmentajat sekä fanit ja kannattajat, osaavat kuunnella pienten lasten tarinoita, kun he pohtivat ryhmäytymistä pelikentällä ja pukuhuoneessa, jotta he voivat tunnistaa kiusaamistapaukset.

Kiusaamisen tunnistaminen on tärkeää sekä siksi, että urheilutoiminnan vastuuhenkilöille voidaan ilmoittaa huonosta käytöksestä, että siksi, että voidaan valvoa, etteivät fanit käyttäydy huonolla tavalla.

Seksuallirikos:

- Henkilön ruumiillista koskemattomuutta tai lapsen normaalia kehitystä loukkaava teko.
- Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö
- lapsen houkuttelu seksuaalisiin tekoihin
- lapsen rintojen, sukupuolielinten, takapuolen tai reisien koskettaminen
- alle 16-vuotiaalle henkilölle suunnatut seksuaaliset ehdotukset, kommentit ja viestit, erityisesti, mutta ei ainoastaan, seksuaalisen materiaalin näyttäminen lapselle.
- yhdyntä alle 16-vuotiaan henkilön kanssa

On syytä mainita, että kun otetaan huomioon, että valmentajat toimivat valta-asemassaan, jopa yli 16-vuotiaisiin urheilijoihin kohdistuvista seksuaalisista ehdotuksista, kommenteista ja viesteistä on ilmoitettava.

Eriyistä huomiota kiinnitetään valmentajien ja urheilijoiden väliseen suhteeseen. Koska valmentajat ovat valtasuhteessa urheilijoihin, heillä saattaa olla kiusaus käyttää tätä valtasuhdetta väärin ja pyytää urheilijoilta seksuaalisia palveluksia. Urheilijoiden olisi iästä riippumatta ymmärrettävä ja heille olisi tehtävä selväksi, että tätä pidetään rikoksena ja että heidän olisi ilmoitettava asiasta välittömästi seuransa yhteyshenkilölle tai raportoitava asiasta esimerkiksi tarjolla oleviin raportointikanaviin.

Seksuallinen häirintä:

Seksuallisesti vihjailevat eleet tai ilmaisut (esim. yhdyntää tai itsetyydytystä kuvaavien eleiden näyttäminen), sopimaton seksuaalinen puhe, kuten vitsit, homofobia ja seksuaalisista asioista uteleminen (esim. seksistä tiedustelevinen), vartaloa, vaatetusta tai henkilökohtaista elämää koskevat kysymykset tai huomautukset (esim. kun aikuinen keskustelee verkossa nuoren kanssa ja keskustelun sävy muuttuu seksuaalisesti sävyttyneeksi), sopimattomat seksuaaliset viestit, kuvat tai videot sosiaalisessa mediassa (esim. oman intiimialueen kuvien lähettäminen), seksuaaliset vaatimukset tai ehdotukset.

Seksuallinen häirintä voi ilmetä:

- ei-toivottuna verbaalisena, ei-verbaalisena tai fyysisenä seksuaalisena käyttäytymisenä
- seksuaalisesti vihjailevina eleinä tai ilmeinä
- Seksuaalipuheina, kaksimielisyytenä, homoksi tai huoraksi kutsumisena, kommentteina ja kysymyksinä vartaloista, vaatteista tai intiimistä yksityiselämästä.
- Seksuaalisesti latautuneet viestit, sähköpostit, puhelut, kuvat ja videot, viestit sosiaalisessa mediassa.

Raiskaus:

Raiskaus on seksuaalinen hyökkäys, johon kuuluu seksuaalinen tunkeutuminen ja sukupuoliyhteys ilman suostumusta.

Kun puhumme seksuaalirikoksista ja seksuaalisesta häirinnästä, ei voida tarpeeksi korostaa, että valmentaja on erityisessä valtatilanteessa suhteessa urheilijoihin. Tämä valtasuhde voi saada kaikenikäiset urheilijat sekoittamaan valmentajan heille antaman huomion häirinnäksi ja hyväksikäytöksi. Urheilijoille, vanhemmille, urheiluhenkilökunnalle ja valmentajille suunnattu koulutus tässä asiassa on olennaisen tärkeää.

Rasismi:

- Yksilön, yhteisön tai instituution harjoittama ennakkoluulo, syrjintä tai vihamielisyys henkilöä tai ihmisiä kohtaan sen perusteella, että he kuuluvat tiettyyn rotuun tai etniseen ryhmään, yleensä vähemmistöön tai muutoin syrjäytyneeseen ryhmään.
- Uskomus, jonka mukaan eri roduilla on erilaiset ominaisuudet, kyvyt tai piirteet, jotka erottavat ne toisistaan huonommiksi tai paremmiksi.

Ei-tervetullut tai ei-toivottu huomio:

Valta-asemassa oleva henkilö antaa edelleen huomiota urheilijalle tai muulle urheilutoimijalle, vaikka on tehty jo selväksi, että se on ei-toivottua ja epämiellyttävää.

Laiminlyönti:

Ei anna tarpeeksi huolenpitoa tai huomiota ihmisille tai asioille, jotka ovat henkilön vastuulla.

Psykologinen hyväksikäyttö:

Psyykkiseen hyväksikäyttöön kuuluu erilaisten sanojen ja ei-fyysisten tekojen säännöllinen ja tarkoituksellinen käyttö, jonka tarkoituksena on manipuloida, satuttaa, heikentää tai pelotella henkilöä henkisesti ja emotionaalisesti ja/tai vääristää, hämmentää tai vaikuttaa hänen ajatuksiinsa ja tekoihinsa jokapäiväisessä elämässään, muuttaa hänen minäkuvaansa ja vahingoittaa hänen hyvinvointiaan.

Psyykkistä hyväksikäyttöä voidaan harjoittaa monin eri tavoin.

Jos esimerkiksi vaarannat urheilijan terveyden pakottamalla hänet tekemään harjoituksia, jotka ylittävät hänen kykynsä tai fyysisen terveytensä kyseisellä hetkellä.

Tai urheilijan sulkeminen ryhmän ulkopuolelle syistä, jotka eivät ole puhtaasti kilpailullisia tai urheilijan väheksyminen kaikkien edessä, kenties sellaisen suorituksen vaatiminen, jota hän ei voi tehdä urheilullisen kykynsä vuoksi.

Tai painon ja ruoan käyttäminen uhkana urheilijoille, erityisesti tytöille, mikä saa heidät tuntemaan huonoa omaatuntoa kehostaan ja saattaa aiheuttaa syömishäiriöitä ja muita vakavia psykologisia takaiskuja urheilijoille, kuten Italian voimisteluliiton urheilijoiden raportit paljastivat:

https://www.ansa.it/english/news/2022/11/02/rhythmic-gymnastics-hit-by-emotional-abuse-allegations_40901919-d8ce-4c87-9d13-33c72715c797.html.

- Lisää esimerkkejä psykologisesta hyväksikäytöstä on Women's Sport Foundationin asiakirjassa Addressing the Issue of Verbal, Physical and Psychological Abuse of Athletes: https://www.womenssportsfoundation.org/wp-content/uploads/2016/08/addressing-the-issue-of-verbal-physical-and-psychological-abuse-of-athletes-the-foundation-position_final.pdf

- Lisätietoja psykologisen hyväksikäytön yhdestä mahdollisesta seurauksesta, syömishäiriöistä, on saatavissa Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen asiakirjasta: https://www.uksport.gov.uk/~media/files/resources/eating_disorders_in_sport.pdf

Fyysinen väkivalta:

Fyysinen hyväksikäyttö tarkoittaa periaatteessa sitä, että henkilö käyttää fyysistä voimaa toista henkilöä kohtaan, mikä aiheuttaa tai voi aiheuttaa vahinkoa.

Fyysinen hyväksikäyttö voi sisältää mitä tahansa seuraavista väkivaltaisista teoista:

- Raapiminen tai pureminen
- Töniminen
- Läpsiminen
- Potkiminen
- Kuristaminen
- Tavaroiden heittäminen
- Ruoan pakkosyöttö tai epääminen
- Vahingoittavien aseiden tai esineiden käyttäminen
- Fyysinen rajoittaminen (kuten seinää, lattiaa, sänkyä jne. vasten ahdistaminen).
- Holtiton ajaminen
- muut loukkaavat tai uhkaavat teot, kuten urheilijan pakottaminen suorittamaan tekniikoita, joita hän ei vielä pysty tekemään ilman vakavan fyysisen vahingon mahdollisuutta.

Seksuaalinen hyväksikäyttö:

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö internetissä:

- Lapsen alastonkuvien lähettäminen
- Seksuaalisten ehdotusten pyytäminen
- Seksuaalinen hyväksikäyttö ja raiskaus web-kameran kautta
- Alastonkuvien lähettäminen lapselle tekijästä

Voi tapahtua perheissä tai toisen henkilön kanssa luottamus- tai auktoriteettisuhteissa.

3. Tapausesimerkkejä

3.1 Urheilijat

Tässä luvussa esitellään muutamia tapausesimerkkejä harjoittelu- ja kilpailuympäristöistä, joiden avulla erityisesti urheilijat voivat määritellä, mikä on sopivaa ja mikä sopimatonta käytöstä heidän urheiluympäristössään.

Tapausesimerkkejä harjoittelu- ja kilpailuympäristöstä:

1.

”Seuratoverini sanoo asioista ehkä tarkoittaen ne vitsinä, mutta joskus ne loukkaavat. Hän saattaa sanoa esimerkiksi, että minulla on ”liian pienet tissit” tai huomautella muista kehonosistani ja tällä kaikella ei ole mitään tekemistä lajini kanssa.”

Kehopuheet ja halventavat tai seksistiset vitsit voidaan luokitella häirinnäksi.

Urheilijoiden, valmentajien ja muiden urheiluun osallistuvien aikuisten olisi noudatettava seuraavia ohjeita:

Kaikkien aikuisten tulisi pidättäytyä kaikista toimista tai kohtelusta, jotka loukkaavat urheilijan ihmisarvoa. Aikuisen on puututtava halventaviin kommentteihin, negatiiviseen kehopuheeseen, loukkaaviin vitseihin ja seksistiseen puheeseen joukkueovereiden välillä ja puututtava asiaan.

2.

”Valmentajamme usein katsoo meitä ennen harjoituksia päästä varpaisiin ja sanoo meidän näyttävän hyvältä hymyillen iljettävästi, erityisesti silloin, kun jollain on meikkiä ja normaalista T-paidasta ja trikoista poikkeavaa päällä, kuten toppi”.

Seksuaalisesti vihjailevat eleet ja ilmeet voidaan luokitella häirinnäksi.

Urheilijoiden, valmentajien ja muiden urheiluun osallistuvien aikuisten olisi noudatettava seuraavia ohjeita:

Aikuinen ei luo seksuaalisesti latautunutta ilmapiiriä.

3.

”Valmentajamme ei lähde pukukopista kulumallakaan, vaikka alamme vaihtaa vaatteita.”

Tilannekuvaus osoittaa, että valmentajien, urheilijoiden, seuran ja vanhempien on käytävä keskustelua valmentajien asianmukaisesta käyttäytymisestä urheilijoiden käyttämissä tiloissa.

Suositus: Aikuinen käyttäytyy tahdikkaasti ja kunnioittavasti urheilijoita kohtaan heidän käyttämissään tiloissa, kuten pukuhuoneissa.

4.

”Seurassani on yksi tyyppi, joka lääppii harjoituksissa, aina ikään kuin tahattomasti. Lajissa ollaan lähekkäin, joten ulkopuolisen voi olla vaikea erottaa, milloin asiaan kuuluva kontakti menee kosketteluksi. Itse kyllä tietää koskettamisen tavasta, milloin se liittyy tekniikkaan, milloin ei. Muutama seurakaveri tietää tästä, mutta kukaan ei oikein halua tehdä siitä ns. numeroa. Miten asiasta voisi puhua ilman, että leimataan tiukkapipoksi?”

Tilannekuvaus osoittaa, että tarvitaan suosituksia liikunnassa ja urheilussa tapahtuvan häirinnän ehkäisemiseksi sekä asianmukaisen käyttäytymisen ja häirinnän rajojen määrittämiseksi.

On tärkeää antaa konkreettisia esimerkkejä mahdollisista tilanteista, jotka havainnollistavat, milloin asianmukainen ja tarpeellinen fyysinen kontakti muuttuu sopimattomaksi.

Suositus: Aikuinen ei saa koskettaa urheilijaa tavalla, joka voidaan tulkita seksuaaliseksi tai eroottiseksi, kuten koskettamalla tarkoituksellisesti sukupuolielimiä, pakaroita tai rintoja.

Lisäksi olisi oltava saatavilla tietoa siitä, miten tilanteessa mukana oleva sivullinen henkilö voi ottaa häirintäasian esille joko suoraan häiritsijän kanssa tai valitun yhteyshenkilön kautta.

Lähde:

Finnish Olympic Committee

<https://www.olympiakomitea.fi/uploads/2019/10/64dcb932-lupa-valittaa-lupa-puuttua.pdf>

Jos urheilija/urheilijat kokevat, etteivät he pysty puhumaan sopimattomista kokemuksista seuran tai organisaation aikuiselle, ensimmäinen askel olisi puhua luotettavalle ystävälle ja/tai joukkueoverille. Vertaistuki on tässä tapauksessa korvaamatonta, ja yhdessä urheilijat löytävät voimaa alkaa puhua avoimesti tilanteesta seurassaan tai tehdä nimettömänä ilmianto seuralle/liitolle tai raportointikanavaan (jos sellainen on olemassa).

3.2 Katsojat, toimitsijat ja pelaajat

Tapausesimerkkejä kilpailuympäristöstä:

1.

"Ryhmä faneja alkaa pitää apinaääniä ja heittää banaaneja kohti kenttää, kun vastajoukkueen tummaihoisella pelaajalla on pallo ja hän liikkuu sen kanssa kohti maalia yrittäessään tehdä maalin. He jatkavat 'apinan' ja 'gorillan' huutamista aina, kun pelaajalla on pallo hallussaan."

Tämä tilannekuvaus kuvaa etniseen vähemmistöön kuuluvan henkilön rotusyrjintää. Sen tarkoituksena on antaa ymmärtää, että kohde on alempiarvoinen. Lisäksi se osoittaa, että urheilutoiminnassa tarvitaan suosituksia ja ohjeita tällaisen käyttäytymisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi.

2.

"Ryhmä faneja maalaa tahallaan kasvonsa mustiksi, kun he menevät koripallo-otteluun pilkatakseen vastustajajoukkueen tummaihoisia pelaajia."

Kasvojen mustaksi maalaamisella pyritään karrikoimaan tummaihoisia ihmisiä. Monet pitävät sitä harmittomana ja hauskana, mutta se tukee rasististen stereotyyppien leviämistä ja yleistää käsityksiä tummaihoisista ihmisistä.

Tällaisten käytäntöjen lopettamiseksi on tärkeää lisätä ihmisten tietoisuutta siitä, millaisia käytäntöjä pidetään sopimattomina ja loukkaavina ja vastaavasti millaiset käytännöt ovat tervetulleita urheiluympäristöön.

3.

"Yksittäiset fanit tai ryhmä faneja huutaa urheilutapahtuman aikana urheilijoille ja taustahenkilöille halventavia kommentteja, kuten "hintti", "N-sana", "lesbo" ja "mustalainen"."

Nämä kaikki ovat tummaihoisia ihmisiä tai seksuaalivähemmistöön kuuluvia halventavia tai romaniväestöä stereotyyppisesti kuvaavia termejä.

Tässä tapauksessa on myös tärkeää lisätä ihmisten tietoisuutta näiden termien merkityksestä ja siitä, ettei niille ole sijaa urheilutoiminnassa.

Tarvitaan ohjeita, jotka koskevat puuttumista epäsopeaan ja loukkaavaan käyttäytymiseen urheiluympäristössä ja siitä ilmoittamista.

Edellä mainitut esimerkit eivät rajoitu pelkästään faneihin ja kannattajiin, jotka osoittavat tällaista halventavaa käytöstä pelaajia, valmentajia, joukkueen taustoja ja kilpailun toimitsijoita kohtaan, vaan samaa tai samankaltaista käytöstä voivat harjoittaa myös esimerkiksi valmentajat ja pelaajat vastajoukkueiden valmentajia ja pelaajia tai kilpailun toimitsijoita kohtaan.

Tapausesimerkkejä harjoitteluympäristöstä:

Voi olla, että vanhemmat, sisarukset tai muut perheenjäsenet, sidosryhmät, seuran toimihenkilöt tai sivulliset havaitsevat sopimatonta käyttäytymistä urheiluharjoitusten aikana.

He saattavat havaita, että valmentaja koskettaa urheilijoita sopimattomista paikoista, kuten rinnan alueelta, pakaroista tai jalkojen välistä, tai että henkilö oleskelee pukuhuoneissa ja suihkutiloissa ja yrittää tirkistellä urheilijoita, kun he vaihtavat vaatteita ja ovat ilkosillaan.

Lisäksi on mahdollista, että sivulliset, valmentajat ja muut harjoittelutilaisuudessa olevat henkilöt kuulevat urheilijoihin kohdistuvaa sopimatonta kielenkäyttöä ja kommentteja. Esimerkiksi sanoja homo ja huora käytetään loukkauksina toista henkilöä kohtaan harjoituksissa. Toiminnassa mukana olevan ja tällaista havaitsevan tulisi lähestyä tekijää suoraan ja sanoa, että näiden sanojen käyttäminen loukkauksena ei ole hyväksyttävää, sekä kysyä tekijältä, ymmärtääkö hän, miksi tämä ei ole sallittua. Tilanteeseen puuttujan tulisi lisäksi selventää, että harjoitusympäristön tulisi olla sellainen, että kaikki viihtyvät siellä. Seksuaalisuutta koskevat kommentit voivat loukata paitsi henkilöä, johon ne kohdistuvat, myös muita läsnäolijoita.

Jos seksuaalista häirintää havaitaan, niin velvollisuutena on puuttua asiaan välittömästi ja sanoa, että häirintää ei sallita harjoituksissa.

4. Tietoisuuden lisääminen

Miten voidaan lisätä tietoisuutta epäasiallisesta ja loukkaavasta käyttäytymisestä urheilussa?

Tietoisuutta voidaan lisätä eri tavoin, esimerkiksi valistamalla faneja, urheilijoita, seurojen toimihenkilöitä, valmentajia ja urheiluympäristössä toimivia sidosryhmiä siitä, mikä on hyväksyttyä ja mikä ei. Tämä voidaan toteuttaa otteluiden ja urheilutapahtumien aikana järjestettävillä kampanjoilla, julisteilla, esitteillä ja verkkokoulutuskursseilla.

Urheiluseurat voivat kouluttaa jäseniään ja muita toimintaan osallistuvia hyväksyttävästä käyttäytymisestä ja siitä, miten puuttua asiattomaan ja loukkaavaan käyttäytymiseen.

Urheiluseurojen ja -yhdistysten on varmistettava, että lapset, nuoret ja kaikki muutkin urheiluun osallistuvat ovat tietoisia oikeuksistaan ja tietävät, mihin he voivat kääntyä saadakseen apua, tukea ja ohjausta. Seuran jäsenten on tiedettävä, mihin he voivat kääntyä ilmoittaakseen havaituista tapahtumista tai jos on huoli siitä, että jotain epäasiallista käytöstä tapahtuu tai on tapahtunut.

Tässä on esimerkkejä työpajojen ja verkkokoulutuksen tarjoajista sekä lisätietoja sopimattoman käyttäytymisen, häirinnän ja hyväksikäytön ehkäisemisestä urheilussa ja muilla elämänalueilla:

Itävalta: <https://www.fairplay.or.at/projekte/fairplay-online-learning>

Saksa:

https://www.antidiskriminierungsstelle.de/DE/ueber-diskriminierung/lebensbereiche/bildungsbereich/schule/hinweise_und_kontaktmoeglichkeiten/Ansprechpartner_innen_neu_2020.html;jsessionid=5FA442AB2B8CA9DA33904CA61D58FA43.intranet232?nn=304718#Anker%204

Suomi: <https://context.training/tms/vaestoliitto/prevention/> Et ole yksin - verkkokoulutus

Ranska:

Kreikka:

Italia:

- materiaalit on tuotettu Change the Game -hankkeessa:

<https://www.changethegame.it/wp-content/uploads/2020/06/Manuale-Informativo-digitale-Educar-e-alla-consapevolezza-contro-gli-abusi-sessuali-nello-sport.pdf>

- Vuonna 2021 ministerineuvoston puheenjohtajavaltion rotusyrjinnän vastainen kansallinen toimisto UNAR käynnisti yhdessä kansallisten urheiluliittojen ja urheilun sidosryhmien kanssa (myös ASSIST on mukana) kansallisen urheilusyrjinnän vastaisen seurantakeskuksen, jossa kiinnitetään erityistä huomiota alaikäisiin. Ajantasaiset tiedot sen toiminnasta ja lisätietoja:

<https://www.unar.it/portale/-/l-osservatorio-nazionale-contro-le-discriminazioni-nello-sport-incontra-le-federazioni-sportive>

- Hankkeemme yhteistyökumppani ASSIST - Associazione Nazionale Athlete - käynnisti yhdessä kansalaisjärjestö Differenza Donnan kanssa aloitteen SAVE Sport Abuse and Violence Elimination, joka myös kerää ilmoituksia ja tapauksia ja tarjoaa konkreettista ja maksutonta apua häirinnästä ja hyväksikäytöstä kärsiville. Yhteystiedot ja lisätietoja: <https://www.assistitaly.eu/save/>

Alankomaat:

Serbia:

Sveitsi: <https://www.gggfon.ch/kurse-referate/>

5. Epäasiallisen käyttäytymisen ehkäiseminen urheiluympäristössä

Kaikkien urheiluun osallistuvien velvollisuus on luoda turvallinen ja väkivallasta vapaa harjoitteluympäristö kaikille urheilijoille, valmentajille, toimihenkilöille, faneille, perheenjäsenille ja muille toimintaan osallistujille.

Kaikki alkaa vahvasta johtajuudesta, jossa suhtaudutaan vakavasti kaikkiin merkkeihin epäasiallisesta käytöksestä, hyväksikäytöstä, häirinnästä ja väkivallasta sekä tutkitaan jokainen tapaus ja ryhdytään toimenpiteisiin, jottei se toistu.

Säännölliset nimettömät kyselyt kaikille seuran jäsenille ovat hyvä tapa selvittää, esiintyykö epäasiallista käytöstä, hyväksikäyttöä, häirintää tai väkivaltaa tai onko sellaista esiintynyt.

Valmentajia ja seuran toimihenkilöitä olisi koulutettava säännöllisesti siitä, miten luodaan turvallinen harjoitusympäristö.

Vanhemmille on tiedotettava seuran menettelyistä sopimattoman käyttäytymisen ehkäisemiseksi.

Jokaisen seuran tulisi nimetä yhteyshenkilö, johon ottaa yhteyttä, jos havaitaan sopimatonta käytöstä tai jos joku on kokenut sopimatonta käytöstä. Lisäksi sekä seuralla että lajiliitolla tulisi olla käytössään raportointikanava, jonka avulla voi tehdä nimettömän ilmoituksen, sillä asian arkaluonteisuuden vuoksi uhrit eivät välttämättä, varsinkaan alussa, halua liittää nimeään ilmoitukseen.

On myös suositeltavaa, että seuroilla ja yhdistyksillä on käytössään toimintaprotokolla siltä varalta, että epäasiallisesta käytöksestä ilmoitetaan, jotta kaikki tietävät, miten tällaisessa tapauksessa on toimittava.

Jokaisella seuralla tulisi olla seuran säännöt, joissa todetaan yksiselitteisesti käyttäytymissäännöt, säännöt ja määräykset urheilijoiden, muun seuran henkilöstön ja kilpailujen toimitsijoiden käyttäytymisestä sekä menettelyt epäasianmukaisen käyttäytymisen varalta.

Lisäksi suositellaan, että seurat tarkistavat kaikkien työntekijöiden ja vapaaehtoisten rikosrekisteriotteet ja että seuran henkilökunta käy läpi tarkan haastatteluprosessin, johon osallistuu mahdollisesti myös lainsäädäntöä tuntevia henkilöitä.

Vanhempien, fanien ja henkilökunnan tulisi tarkistaa, onko seuroilla erityinen protokolla ja vastuuhenkilö, johon he voivat ottaa yhteyttä, jos heidän urheiluseurassaan esiintyy sopimatonta käytöstä.

Jos näin ei ole, on vaadittava, että kaikki nämä asiat otetaan vakavasti, ja että luodaan ja välitetään perheille, faneille ja henkilökunnalle kaikki tarvittavat välineet epäasiallisen käytöksen seurantaan ja puuttumista varten.

6. Miten puuttua asiattomaan käytökseen, rasismiin, hyväksikäyttöön ja häirintään

On erittäin tärkeää, että jokainen, joka havaitsee epäasiallista käytöstä, puuttuu siihen välittömästi. Näin tuetaan jokaisen ihmisen tervettä minäkuvan kehitystä.

Interventio on tarpeen, kun harjoitus- tai kilpailuympäristössä havaitaan epäasiallista, loukkaavaa, väkivaltaista tai häiritsevää käytöstä. Tähän sisältyy urheilijoiden, valmentajien, toimitsijoiden, fanien ja muiden läsnäolijoiden epäasiallinen käyttäytyminen.

Kun havaitset tällaista käyttäytymistä, mene väliin ja káske tekijää lopettamaan sopimaton käytös. Huolehdi uhrista johtamalla hänet pois tapahtumapaikalta ja vakuuttamalla hänelle, ettei hän ole tehnyt mitään väärää ja ettei ole hänen syynsä joutua uhriksi.

Saattaa olla tarpeen koota muutama henkilö yhteen interventiota varten, varsinkin jos tekijöitä on useampi kuin yksi.

Jos vallassa oleva henkilö väärinkäyttää asemaansa houkutelakseen seksuaalisiin tekoihin erityisesti alaikäistä henkilöä, niin alaikäistä on suojeltava ja tapauksesta on ilmoitettava.

Alaikäisen kanssa kannattaa keskustella rauhallisesti ja selittää prosessin seuraavat vaiheet. On syytä vakuuttaa hänelle, ettei hän ole tehnyt mitään väärää, ja että tapauksesta raportoivan velvollisuus on kirjata ylös kaikki tarvittavat tiedot tapauksen ympäriltä ja ilmoittaa sitten tapauksesta seuralle tai liitolle jatkokäsittelyä varten.

Luvussa 7 annetaan tietoa epäasiallisesta käytöksestä, hyväksikäytöstä, häirinnästä ja väkivallasta ilmoittamisesta.

Passiivinen asenne, sivusta seuraaminen, kieltäminen tai vaikeneminen antavat uhrille vaikutelman, että seksuaalinen häirintä, hyväksikäyttö, epäasiallinen käytös, rasismi ja väkivalta hyväksytään.

7. Miten raportoida

Tilanteeseen puuttumisen jälkeen on tärkeää ilmoittaa havaitusta tapahtumasta seuralle ja/tai liitolle, jotta voidaan ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin asian ratkaisemiseksi ja jotta tekijää tai tekijöitä voidaan kohdella asianmukaisesti.

Kertomuksessa on kuvattava tapahtuma mahdollisimman yksityiskohtaisesti käyttäen uhrien sanoja ja kuvaamalla tapahtumaa heidän näkökulmastaan. Uhrin nimi on hyvä voida jättää raportista pois (nimetön ilmoitus) niin pitkäksi aikaa kuin hän haluaa, jotta häntä voidaan suojella.

Joillakin seuroilla ja liitoilla/yhdistyksillä tai muilla kansallisilla instituutioilla saattaa jo olla käytössä epäasiallista käyttäytymistä, hyväksikäyttöä, häirintää ja väkivaltaa koskeva raportointikanava.

Tietoa siitä, miten kerholle tai yhdistykselle luodaan raportointityökalu, löytyy Fair Coaching -projektin IO8:sta.

Esimerkkejä Fair Coaching -hankkeen kumppaneiden raportointivälineistä:

Suomi:

- Whistleblower-raportointityökalu, Suomen Palloliitto
<https://www.palloliitto.fi/harrastaminen/turvallinen-harrastaminen/whistleblower>
- Et ole yksin/Et ole yksin chat, viestipalvelu ja puhelinnumero
<https://www.etoyleksin.fi/haluatko-jutella/>
- ILMO-raportointityökalu, Suomen urheilun eettinen keskus SUEK
<https://ilmo.suek.fi/#!/>

Italia:

- SAVE Sport Abuse and Violence Elimination
<https://www.assistitaly.eu/save/>

8. Raportin käsittely ja seuraavat vaiheet

Kun raportti on tehty, seuran tai muun tahon, jolle tapahtumasta on ilmoitettu, on toimittava raportin perusteella ja aloitettava tutkinta.

Seura voi ilmoittaa, että valmentaja on erotettu tehtävistään tutkinnan ajaksi seuran sääntöjen rikkomisen tai väärinkäytöksen vuoksi. Seuran ja/tai liiton/liiton vastuulla on päättää kurinpitotoimista.

Tässä vaiheessa ei mainita rikosepäilyä, vaan että tutkinta on käynnissä. Poliisi on oikea viranomainen tutkimaan, onko rikos tapahtunut.

Jotta tutkinta etenisi sujuvasti, on suositeltavaa, että seura ja poliisi pitävät yhteyttä toisiinsa, jotta vältetään häiriöt.

9. Lisäkirjallisuus

Viittaamme Faren julkaisemaan "Global guide to discriminatory practices in football" -julkaisuun, jossa on vielä laajempi luettelo esimerkkejä maakohtaisista epäsovivista ja loukkaavista käytännöistä jalkapallossa. Näiden sopimattomien ja loukkaavien käytäntöjen käyttö ei rajoitu jalkapalloon, vaan

niitä voidaan havaita kaikissa urheilulajeissa ympäri maailmaa. Näin ollen Faren keräämät esimerkit jalkapallosta toimivat vertailukohtana ja esimerkkinä, jota voidaan soveltaa muihin urheilulajeihin.

Faren laatimassa Euroopan jalkapallo-oppaassa "Syrjivien merkkien ja symbolien valvonta" luetellaan merkkejä ja symboleja, joiden avoin esittäminen jalkapallo-otteluissa ja muissa urheilutapahtumissa on kielletty.

Syrjivien merkkien ja symbolien seuranta eurooppalaisessa jalkapallossa:

https://www.farenet.org/wp-content/uploads/2016/10/Signs-and-Symbols-guide-for-European-football_2016-2.pdf

Maailmanlaajuinen opas syrjivistä käytännöistä jalkapallossa:

https://farenet.org/wp-content/uploads/2018/06/Global-guide-to-discriminatory-practices-in-football_2018_v5.pdf

10. Viitteet

Fare network: Maailmanlaajuinen opas syrjivistä käytännöistä jalkapallossa:

https://farenet.org/wp-content/uploads/2018/06/Global-guide-to-discriminatory-practices-in-football_2018_v5.pdf

Fare network: Syrjivien merkkien ja symbolien seuranta eurooppalaisessa jalkapallossa:

https://www.farenet.org/wp-content/uploads/2016/10/Signs-and-Symbols-guide-for-European-football_2016-2.pdf

ILMO-raportointityökalu, Suomen urheilun eettinen keskus SUEK: <https://ilmo.suek.fi/#/>

Whistleblower-raportointityökalu, Suomen Palloliitto:

<https://www.palloliitto.fi/harrastaminen/turvallinen-harrastaminen/whistleblower>

Et ole yksin/Et ole yksin chat, viestipalvelu ja puhelinnumero:

<https://www.etoleyksin.fi/haluatko-jutella/>

OUTSPORT-hanke:

<https://www.out-sport.eu/wp-content/uploads/2019/11/OUTSPORT-TOOLKIT-EDUCATION-THROUGH-SPORT.pdf>

SAVE Sport Abuse and Violence Elimination: <https://www.assistitaly.eu/save/>

Women's Sport Foundation:

https://www.womenssportsfoundation.org/wp-content/uploads/2016/08/addressing-the-issue-of-verbal-physical-and-psychological-abuse-of-athletes-the-foundation-position_final.pdf

Change the Game -hanke:

<https://www.changethegame.it/wp-content/uploads/2020/06/Manuale-Informativo-digitale-Educare-alla-consapevolezza-contro-gli-abusi-sessuali-nello-sport.pdf>

UNAR - ministerineuvoston puheenjohtajavaltion kansallinen toimisto rotusyrjinnän torjumiseksi:

<https://www.unar.it/portale/-/l-osservatorio-nazionale-contro-le-discriminazioni-nello-sport-incontro-le-federazioni-sportive>

UK Sport: https://www.uksport.gov.uk/~/_media/files/resources/eating_disorders_in_sport.pdf

